

Поважнюк Ксенія Олегівна,

здобувач вищої освіти ступеня бакалавра
Навчально-наукового інституту
поліцейської діяльності Національної
академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

Нечваль Анна Олегівна,

викладач кафедри криміналістики та
судової медицини Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук

ОКРЕМІ ПОЛОЖЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ГАБІТОЛОГІЇ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

У сучасних умовах криміналістика відіграє ключову роль у встановленні істини в кримінальному провадженні. Виявлення та дослідження індивідуальних ознак зовнішності людини є одним із пріоритетних джерел отримання криміналістично значущої інформації. Встановлення особи правопорушника, потерпілого чи свідка за ознаками зовнішності має істотне значення для доказування, оскільки саме зовнішні прикмети є первинним орієнтиром для слідчого під час розслідування. Вивчення зовнішності людини, як об'єкта криміналістичного дослідження, становить предмет окремої галузі криміналістичної техніки – габітології, яка вивчає закономірності розвитку та змін зовнішності людини, розробляє техніко-криміналістичні засоби й методи збирання, фіксації, дослідження і використання відомостей про зовнішність людини з метою розшуку та ідентифікації осіб, які вчинили кримінальні правопорушення [4].

Зовнішність людини є сукупністю анатомічних, фізіологічних і соціально обумовлених ознак, які проявляються у її морфологічних і функціональних характеристиках. Морфологічні ознаки охоплюють форму голови, обличчя, статуру, риси обличчя, колір очей, волосся, шкіри тощо. До функціональних ознак належать особливості міміки, жестів, постави, ходи, а також манера рухів. Особливі прикмети – це шрами, татуювання, родимки, рубці, опіки чи інші індивідуальні зміни, які надають зовнішності унікальності. Сукупність таких

ознак дає змогу індивідуалізувати особу, тобто відрізнити її від інших осіб, що становить сутність криміналістичної ідентифікації.

На думку Влади Гусеєвої, деякі ознаки особи є унікальними: наприклад, папілярні візерунки пальців рук, ДНК-молекули, райдужна оболонка очей тощо. Ознаки зовнішності також є неповторними, у зв'язку із чим ідентифікацію особи за ознаками зовнішності успішно впроваджено у процес розслідування [3]. Із цією думкою варто погодитись, оскільки зовнішність людини, відображає індивідуальну сукупність ознак, що формується під впливом генетичних, анатомічних та соціально-поведінкових чинників. Саме поєднання цих компонентів створює неповторний “портрет” конкретної особи, який, за належної фіксації та аналізу, може виступати надійним ідентифікаційним маркером у криміналістиці. Відтак, габітологічна ідентифікація є важливим інструментом у процесі розкриття злочинів, оскільки дозволяє встановлювати особу не лише за традиційними біологічними слідами, а й за візуальними проявами її індивідуальності.

Габітологія базується на вивченні закономірностей формування зовнішності людини, механізмів її відображення у матеріальному середовищі та можливостей відтворення цих відображень у процесі розслідування злочинів. Головним завданням габітології є розроблення науково обґрунтованих методів опису зовнішності (словесний портрет), способів її фіксації (фотографічні, відеозаписні, цифрові методи), а також алгоритмів ідентифікації особи за ознаками зовнішності. Ця галузь криміналістичної техніки тісно пов'язана з трасологією, судовою фотографією, експертизою документів і судовою психологією, однак має власний предмет, метод і систему понять, що зумовлює її самостійне наукове значення [5].

Криміналістичне значення зовнішності людини полягає у можливості встановлення особи шляхом аналізу та порівняння її індивідуальних зовнішніх ознак. Ідентифікація за зовнішністю може здійснюватися як безпосередньо під час пред'явлення для впізнання, так і за фотознімками, відеозображеннями, словесними описами очевидців, внаслідок чого складається фоторобот для розшуку потерпілого чи підозрюваного.

Використання сучасних інформаційних технологій значно розширює потенціал габітології. Системи розпізнавання обличчя на основі штучного інтелекту дозволяють автоматизовано

встановлювати тотожність осіб за відеозаписами, зображеннями з камер спостереження чи соціальних мереж. У криміналістиці вже використовуються методики цифрової реконструкції обличчя за кістковими рештками, що має важливе значення у справах, пов'язаних із встановленням невпізнаних тіл. Проте, поряд із досягненнями, існує низка проблем, що потребують вирішення. До них належать зміни зовнішності внаслідок віку, хвороб, пластичних операцій, вплив зовнішніх умов, низька якість відео-чи фотоматеріалів, а також суб'єктивність сприйняття очевидців. Вирішення цих проблем можливе шляхом удосконалення технічних засобів фіксації зображень, розроблення єдиних електронних баз даних ознак зовнішності та підвищення рівня підготовки фахівців, які здійснюють габітологічні дослідження.

Слід відзначити, що криміналістична ідентифікація за зовнішністю має не лише доказове, а й оперативно-розшукове значення. Вона застосовується під час розшуку безвісти зниклих осіб, невпізнаних трупів, встановлення злочинців за описами свідків або записами камер спостереження. Зовнішність виступає своєрідним «біометричним відбитком» людини, що несе інформацію про її індивідуальні властивості.

Підсумовуючи, слід зазначити, що зовнішність людини має значну кількість ідентифікаційних ознак, що, за умови ефективного виявлення, дослідження та аналізу, сприяє встановленню осіб правопорушників, потерпілих, свідків, а також розкриттю кримінальних правопорушень вцілому. Поєднання традиційних методів габітологічного аналізу з інноваційними технологіями штучного інтелекту та цифрової криміналістики є перспективним напрямом подальшого розвитку цієї галузі, який забезпечить точність, об'єктивність та наукову обґрунтованість процесу ідентифікації.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (зі змінами). URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 11.11.2025).

2. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 11.11.2025).

3. Гусєва В. Проблеми ідентифікації особи за ознаками зовнішності під час розслідування кримінальних правопорушень. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2021. Вип. 2 (24). С. 109–122. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e8a61d5c-0087-4a5c-9643-7d71f856c780/content>

4. Криміналістика : мультимедійний підручник. Національна академія внутрішніх справ. URL: <https://arm.navs.edu.ua/books/criminalistics/info/lec10.html>

5. Криміналістичне дослідження зовнішності людини (габітологія). План-конспект лекції. Національна академія внутрішніх справ. 2025. URL: https://osvita.navs.edu.ua/md/pluginfile.php/23618/mod_resource/content/1/Тема%209_Лекція_Крим_дослідж_зовн_людини_%28габітологія%29..pdf

Попович Анна Сергіївна,

здобувач вищої освіти юридичного факультету Національного університету «Чернігівська політехніка»

Іваньков Ігор Володимирович,

доцент кафедри кримінального права та правосуддя Національного університету «Чернігівська Політехніка», кандидат юридичних наук, доцент

Іваньков Олег Ігорович,

доцент кафедри правових дисциплін Національної академії Національної гвардії України, кандидат юридичних наук

КОРУПЦІЯ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ КРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Корупція як одне з найбільш деструктивних явищ сучасності завжди несла пряму загрозу державній безпеці. Однак під час повномасштабної війни, розв'язаної росією проти України з 24 лютого 2022 р. проблема корупції набула критичного виміру. З огляду на її прямий негативний вплив на оборонний потенціал, ефективність розподілу державних ресурсів та стан міжнародної підтримки та ін. дослідження цієї теми є безумовно актуальним на сучасному етапі

Відповідно до ст. 1 та ст. 17 Конституції України наша держава є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною і правовою. Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього